

zuivel

HONDERD JAAR ZUIVELINDUSTRIE IN DE ZIJPE

=====

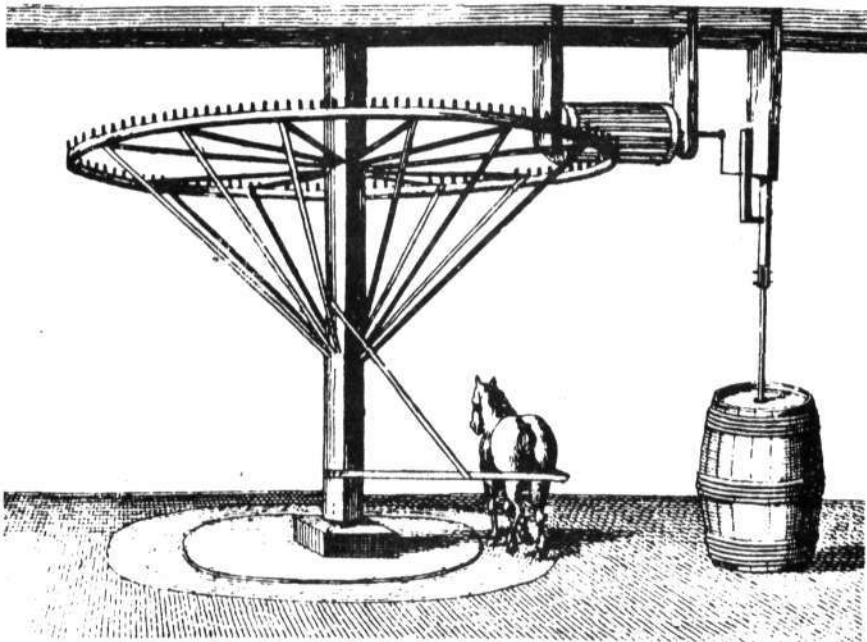
Nog steeds zijn we in staat bijdragen te publiceren uit de nalatenschap van PIET BOSMAN. Met zorg heeft hij het door hem verzamelde materiaal grotendeels uitgewerkt in de vorm van persklare artikelen, vóór zijn overlijden geordend en overgedragen.

Reacties van lezers getuigen van onverminderde belangstelling en geven soms nuttige aanvullingen. Een van de reacties was van Mevr. A. MOSK-SCHOUTEN, thans woonachtig in Schagen. Zij wijst erop dat haar vader WILLEM SCHOUTEN en grootvader HENDRIK SCHOUTEN ook in dienst waren bij 'HOLLANDIA', doch ontbraken op de lijst van melkrijders op blz. 13 van ons nummer 23. Vader WILLEM kwam wel voor op de foto, afgedrukt op blz. 12. Hij was ook aanwezig op de reünie.

Mevrouw MOSK kon zich nog goed herinneren dat zij als kind wel mee mocht rijden op de melkwagen. Dat ging met een oude T-Ford, waarvan de richtingaanwijzer nog met de hand moest worden bediend; een aardig speelgoedje voor jeugdige bijrijders!

Wij laten nu wederom een stuk tekst van PIET BOSMAN volgen.

Redactie.

"DE ONDERNEMING" KEINSMERBRUG

1891 - 1986

Er zijn kaasfabrieken aan de Keinsmerbrug geweest die meer bekendheid genoten dan 'De Onderneming'. 'Ceres' (opgericht 1906) en 'De Raaf' (opgericht 1882) zijn gewoon begrippen gebleven, maar die hebben dan ook meer dan 30 jaar bestaan, terwijl 'De Onderneming' slechts vijf jaar 'draaide'.

Kennelijk bestonden er in het kleine dorp Keinsmerbrug onderlinge tegenstellingen, want er moest met twee kaasfabrieken gewerkt worden. 'De Onderneming' is waarschijnlijk altijd heel klein gebleven. Het is dan ook niet verwonderlijk dat de 'Zijper Courant' slechts sporadisch iets wist te melden.

Alleen dit :

07.02.1895

Gevraagd kaasmaker aan 'De Onderneming' te Keinsmerbrug.
Adres : Jb. de MOOR.

07.04.1895

OPENBARE VERKOOPING van de inventaris van de slechts vier jaar bestaand hebbende kaasfabriek 'De Onderneming'.

22.04.1986

TE KOOP : wegens verandering van bedrijf uit de hand te koop : complete inventaris van de kaasmakerij te Oudesluis. Te zien en te bevragen bij Jb. de MOOR.

"DE ONDERNEMING" KEINSMERBRUG

Oprichtingsakte Burgerlijke Vennootschap (verkorte weergave)

Heden 20.8.1891 compareerden voor mij, GERARDUS VAN OS, notaris te Zijpe de Heeren:

1. SIMON DE WIT
2. CORNELIS VAN DER OORD
3. JOOST VAN DER OORD
4. JACOB BOOD
5. JACOB DE MOOR
6. SIMON SCHERMER

Allen landlieden te Zijpe, die verklaarden een Burgerlijke Maatschap - voor onbepaalde tijd - te hebben aangegaan, onder het volgende :

Het doel van de Vennootschap is het drijven van eene kaasmakerij, genaamd 'De Onderneming'. Zij is gevestigd in een gebouw met erf en tuin in den polder E gemeente Zijpe Sectie B nummers 259 en 260, groot 68 aren en 70 centiaren, hetwelk ieder der Vennoten voor 1/6 toebehoort (Grote Sloot 458. - Red.).

Iedere vennoot verplicht zich de melk van zijn geheelen veestapel aan de kaasmakerij te leveren, behalve vennoot BOOD, die het recht heeft de melk van twee zijner koeien niet te leveren (1).

De melk moet zijn zooals ze van de koeien komt, zuiver, niet zuur of goor en onvervalst. Ze mag niet anders worden vervoerd en geleverd dan op een rijtuig met veeren (2).

De melk moet voldoen aan de volgende gehalten:

- Soortelijk gewicht een negen en twintig duizendste bij 15 graden Celsius,
- vet twee en een half procent, vaste stof elf procent (3).

Niet mag worden aangeboden melk van koeien vóór den derden dag na het afkalven en melk van ziek vee.

Aangifte van ziek vee bij het bestuur is verplichtend. Overtreding wordt gestraft met een boete van Hfl. 10.— tot Hfl. 25.—. De vaten, emmers, bussen, kannen en dergelijke, waarin melk wordt geleverd moeten in goeden staat zijn (4).

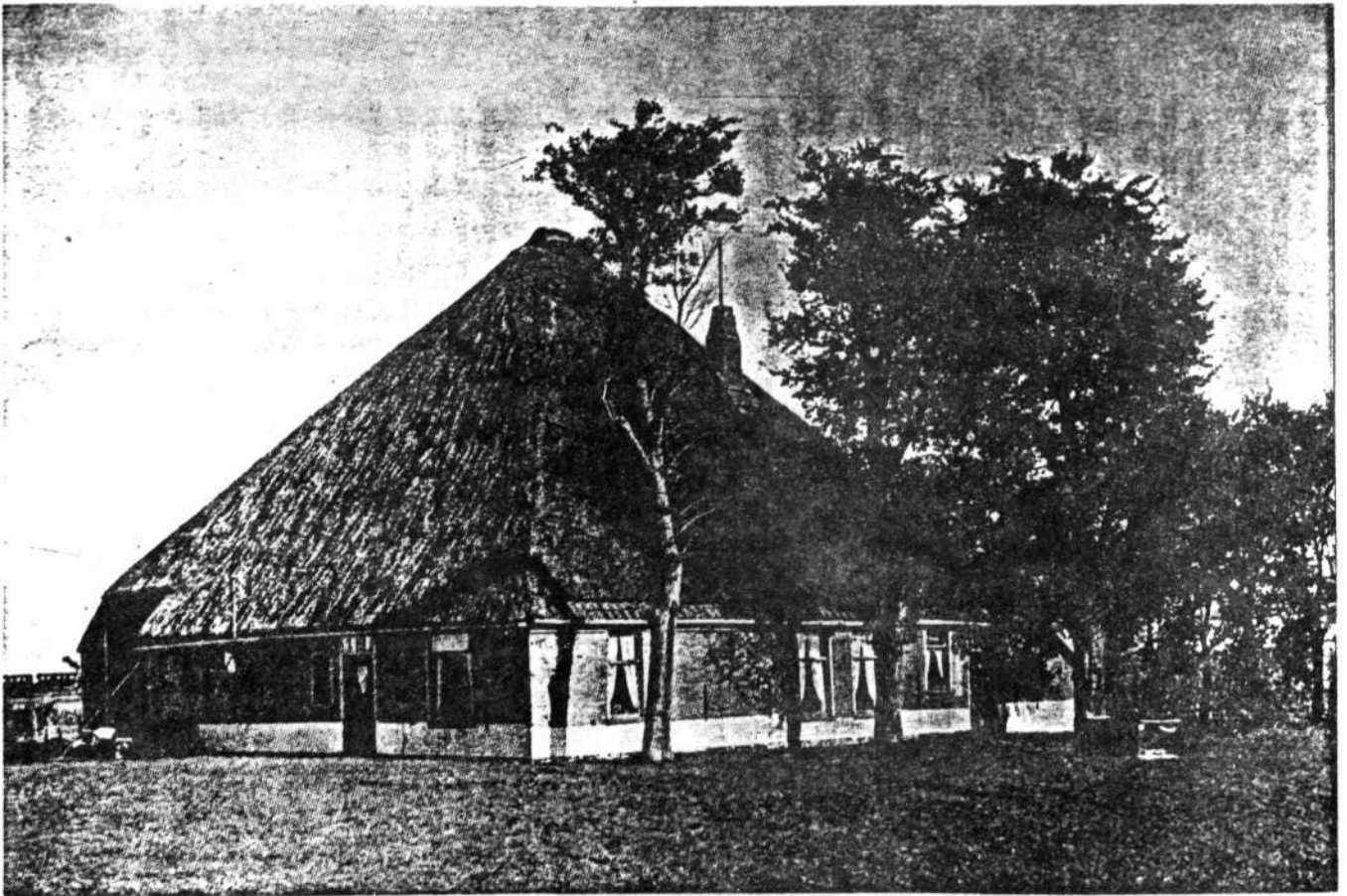
De melk moet 's morgens uiterlijk 6.30 uur en des avonds Om 6 uur aan de kaasmakerij worden geleverd. Wordt de melk na dien tijd geleverd verbeurt betrokkene een boete van Hfl. 1.—.

De doeken op de melkvaten gebruikt wordende moeten uitsluitend daarvoor gebezigd worden - zullen alzoo niet op vaten gevuld met wei mogen gebruikt. Overtreding wordt gestraft met boete (5).

Voor het lopende jaar zal als Directeur de heer DE MOOR (6) en als boekhouder de heer DE WIT fungeren.

In het belang der Vennootschap kan ook melk van derden worden aangekocht, op voorwaarden vast te stellen bij huishoudelijk reglement.

- (1) Kennelijk had BOOD een melkwijkje.
- (2) Dit zegt genoeg over de slechte toestand van de wegen. Door het hotsen-botsen van de melk zou er een karn-effect kunnen optreden.
- (3) Het gemiddelde vetgehalte is nu (ca. een eeuw later) bijna verdubbeld.
- (4) Het zou nog een aantal jaren duren vooraleer de bekende melkbus van veertig liter overal gebruikt werd. (Inmiddels is die melkbus nu alleen nog in antiekzaakjes te vinden !!)
- (5) De doeken op de melkvaten dienden om het overspatten van de melk op de slechte wegen te voorkomen. Uit ervaring wist men al dat, wanneer die doeken ook op weivaten werden gebruikt, de melk veel vlugger zuur werd.
- (6) JACOB DE MOOR vinden we later terug als mede-oprichter en eerste directeur van 'CERES' (1906-1940). In juni 1914 bedankte hij als directeur-administrateur van die fabriek wegens zijn benoeming tot burgemeester van de Zijpe.

Mede als gevolg van de korte levensduur der Vennootschap zijn geen bijzonderheden omtrent jaaromzet, personalia en dergelijke van 'DE ONDERNEMING' bekend. De huidige eigenaar van de vroegere kaasfabriek - JAN WIT - meende dat het bedrijf genaamd was 'DE VOLHARDING' , vandaar die naam van het vakantiebedrijf!

* Links zijn treincoupé's te zien. De stolp is thans volledig getransformeerd met dakkapellen en uitbouw tot een luxe vakantie-villa.

NOG EEN KAASFABRIEK TE 't ZAND ?

Voorgeschiedenis van het terrein van - of rond - de fabriek 'HOLLANDIA'

Tot 1878 stonden de percelen Sectie H nr. 545 (tuin) en 435 (huis + stal) op naam van JACOB KRUIJER. Beide percelen werden later vernummerd tot H 741.

Dat huis met stal is vermoedelijk een boerderij geweest - tot 1896 ? - waarin een kaasfabriek werd gevestigd. Voordien zou het eigendom geweest zijn van een aantal 'De WITTEN', zoals er zo veel in 't Zand woonden. Daarna van JAN Jzn. De WIT, handelaar in brandstoffen.

Er werd beweerd dat de kaasfabriek die J. van LEVERINK bedoelt in de Zijper Almanak voor het jaar 1904, bovengenoemde kaasfabriek zou zijn. Er staat namelijk:

KAASFABRIEK 'EENSGEZINDHEID'

Voorzitter-Directeur	: G. de WIT Pzn.
Secretaris-Penningmeester	: J. Van BEUSEKOM.
Commissarissen	: J.J. De WIT, en D. KROON.

De dames SINNIGE te 't Zand verklaarden op 18 april 1984 dat op de plaats, waar nu 'HOLLANDIA' staat, vroeger een kaasfabriek gevestigd was.

Er is ook sprake van een kaasmaker die vanuit 't Zand in het jaar ? ? naar Limburg is verhuisd.

PIET BOSMAN.

~ ~ ~ ~ ~

'HOLLANDIA' 't ZAND

'HOLLANDIA' 't Zand had een Rundvee-Fokvereniging ten behoeve van haar leveranciers, waarvan de directeur A.Th. POPMA steeds secretaris-penningmeester was. Deze vereniging was opgericht op 29 december 1947 en was genaamd 'Verbetering zij ons streven'.

Enkele opmerkingen uit de jaarverslagen van deze vereniging zijn de moeite waard om te onthouden, omdat ze een beeld geven van de moeilijkheden - en rampen - waarmee veehouders in die tijd werden geconfronteerd.

- 1948/49 (16 leden) De gevreesde ziekte mond- en klauwzeer kwam in ons rayon niet voor.
- 1949/50 (20 leden) Géén mond- en klauwzeer.
- 1950/51 (26 leden)
- 1951/52 (29 leden) Jammer dat er in de nazomer veel mond- en klauwzeer voorkwam.
Er zijn weer enkele bedrijven TBC-vrij gemaakt, doch er zijn ook nog bedrijven waar een groot percentage van de koeien reageert.
- 1952/53 (26 leden) De gevreesde mond- en klauwzeer kwam gelukkig niet voor, dankzij het voorbehoedend inenten.
Op 3 bedrijven kwamen gevallen van abortus-bang voor.
Het TBC-bestrijdingsplan gaat goed vooruit. Bijna alle bedrijven zijn vrij.
- 1953/54 (27 leden) Alle bedrijven zijn sinds maart '54 vrij van TBC.
Abortus-bang kwam gelukkig weinig voor.
Het ieder jaar laten inspuiten van de pinken blijkt goed te voldoen om ook dit euvel zoveel mogelijk te bezweren.
- 1954/55 (34 leden) Staatsvijand No. 1 = TBC onder rundvee.
Staatsvijand No. 2 = besmettelijk verwerpen of abortus-bang.
Mond- en klauwzeer kwam gelukkig in deze omgeving niet voor.

- 1955/56 Enkele gevallen van kalf verwerpen.
- 1956/57 (33 leden) Enkele gevallen van kalf verwerpen.
 In meerdere landbouwbladen hebben we al kunnen lezen over het eiwitgehalte-onderzoek van de melk.
 In de provincie Friesland zijn zelfs al fabrieken overgegaan op uitbetaling van het eiwit.
- 1957/58 Op een enkel bedrijf kwam kalf verwerpen voor.
 De leden nemen een afwachtende houding aan voor wat betreft het eiwit-onderzoek voor de individuele koeien.
 Het aantal melkmachines is voor onze leden al 13.
- 1959/60 (37 leden) Op een enkel bedrijf kwam kalf verwerpen voor.
 Bij 20 leden wordt machinaal gemolken.

De techniek kwam in opmars ! !

PIET BOSMAN.

LEIT GIEN VEUGEL OVER 'T TOUW HIPPE

Hai praatte maar deur, en ik maakte het kort,
 En al wat ik zai, was : "Nei Jan ik mot vort."
 Hai zaide: "je wete da'k groot van je hou."
 En 'k docht bai m'n aigen: "En ik ok van jou."
 Hai praatte van trouwen, sloeg z'n arm om m'n reg,
 Maar ik zaide: "wat dink je, leit los, ik gaan weg."
 Hai greep toe m'n hand en hai keek me zoo an;
 Maar 'k zaide: "der is wel een aar veur je, Jan!"
 Nou het-i een aar, en nou hew ik verdriet.
 Weerom zai ik toe ok m'n mienes maar niet ?